

АВОМИЛИ РУШД ВА САМАРАНОКИИ МИНТАҚАҲОИ ОЗОДИ ИҚТИСОДИ ДАР ҶУМҲУРИИ ИНДОНЕЗИЯ

ходими илмии шуъбаи Осиёи ануб ва Шарқи Институти ом зиши масъала ои
давлат ои Осиё ва Аврупои Академияи миллии илм ои Тоҷикистон 734025,
Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33;

тел.: (+992) 917-82-02-02; e-mail: sohighbahrulo@gmail.com

Ҷумҳурии Индонезия кишвари агро-саноатӣ буда, аз рӯйи динамикаи микроиқтисодӣ дар иқтисодиёти ҷаҳон ҷойгоҳи хоса дорад. Дар рушди иқтисодии кишвар нақши минтақаҳои озоди иқтисодӣ хело калон аст. Индонезия ташкили минтақаҳои озоди иқтисодӣ яке аз афзалиятҳои сиёсати иқтисодии худ медонад. Бо дар назардошти ин муаллифон тасмим гирифтаанд, ки дар мақолаи мазкур ҷанбаҳои муҳимми рушд ва самаранокии минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Индонезия мавриди таҳқиқ қарор диҳанд. Бояд ҳаминро қайд намуд, ки Ҳукумати Индонезия барои рушди минтақаҳои озод, тавачҷуҳи зиёд медиҳад ва ба воситаи имтиёзҳои андозбандӣ ва Шӯрои танзимкунанда бархурдор гардидааст. Имрӯз ба воситаи он саноатикунии босуръати кишвар таъмин гардида истодааст. Инчунин дар рушди он Созишномаи сегонаи давлатҳои Сингапур, Малайзия ва Индонезия оид ба минтақаҳои озоди нақши асосиро бозид. Муаллифон дар натиҷаи омӯзиши рушди минтақаҳои озоди Индонезия якҷанд пешниҳод намудааст. Таҳлил ва омӯзиши рушди кишварҳои тариққийёфта, аз ҷумла Индонезия барои рушди ҳамкориҳои дарозмуддати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Индонезия мусоидат хоҳад кард.

Калидвожаҳо: *Минтақаҳои озоди иқтисодӣ, Индонезия, иқтисод, Шӯрои миллии, пешниҳод, рушди ҳамкориҳо.*

Ҷумҳурии Индонезия дар минтақаи Осиёи Ҷанубу Шарқӣ ҷойгир гардидааст. Аз лиҳози ҳудуд бо масоҳати 1 919 440 км² яке аз кишвари калонтарин дар минтақа мебошад. Тибқи маълумоти соли 2020 аҳолии он 270 203 917 нафарро ташкил медиҳад [15]. Ҳамчун кишвари сараҳолитарин баъди Ҷумҳурии мардумии Чин, Ҷумҳурии Ҳиндустон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар ҷаҳон ҷойи 4-умро ишғол мекунад. Индонезия бузургтарин давлати ҷазиравӣ дар ҷаҳон шинохта шудааст. Кишвар дар ҷазираҳои Архипелаги Маллак ва қисми ғарбии ҷазираи Гвинеяи Нав ҷойгир мебошад, ки онро обҳои укёнуҳои Ором ва Ҳинд иҳота намудааст. Қисми зиёди ҷазираҳои он ба ҷазираҳои Зонд тааллуқ доранд, ки онҳо дар навбати худ ба Ҷазираҳои Зонди Бузург ва Зонди Хурд тақсим мешаванд. Кишвар бо Малайзия, Папуа Гвинеяи Нав ва Тимори Шарқӣ марзҳои хушкӣ дорад. Ҷумҳурии Индонезия ба 34 воҳиди маъмури-худудӣ тақсим мешавад, 32-тои он ба вилоят ва 2 тои он ноҳияи махсус буда, аз рӯйи мақом ба вилоят баробар аст.

Бояд хотирасон кард, ки Ҷумҳурии Индонезия кишвари агро-саноатӣ мебошад ва аз рӯйи динамикаи микроиқтисодӣ дар иқтисодиёти ҷаҳон нақши асосиро мебозад. Ҳаҷми маҷмуи маҳсулоти дохилии (минбаъд ММД) он дар соли 2021 - 3 триллиону 332 млн доллари ИМА (худуди 12 378 доллар ба ҳар сари аҳоли) ташкил медиҳад [12]. Аз рӯйи нишондиҳандаҳои иқтисодии кишвар метавон қайд, ки яке аз модели интиҳобнамудаи рушди иқтисодии кишвар ин таъсиси минтақаҳои озоди иқтисодӣ (минбаъд МОИ) ба ҳисоб меравад. Ҳукумати Индонезия ин иқдомро яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иқтисодии худ қарор додааст.

Пеш аз оне ки рушди МОИ-и давлатро таҳлил намоем дар аввал мафҳум ва таърихи минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Индонезияро баррасӣ бояд кард. Минтақаи озоди иқтисодӣ - қисми маҳдуди қаламрави давлат ба ҳисоб рафта, барои сармоягузори хориҷӣ ва дохилӣ бо низоми имтиёзноки иқтисодӣ дода мешавад. Минтақаҳо барои ҳалли мушкилоти дохилии иқтисодӣ, тавсеаи робитаҳои иқтисодӣ ва рақобатпазирии маҳсулот дар бозорҳои ҷаҳонӣ, воридоти технологияҳои пешрафта ва ҳалли мушкилоти иҷтимоӣ таъсис дода мешавад. Аз ин рӯ, Ҷумҳурии Индонезия ба воситаи МОИ ба дастовардҳо назаррас ноил гардида истодааст, аз ҷумла дар соҳаи технологияи нав; навсозии соҳаи саноат; баланд бардоштани тақмили ихтисос; ташкили ҷойҳои нави корӣ, истифодаи қувваи корӣ ва диверсификатсияи (гуногунӣ) иқтисодии давлат.

Ташкили МОИ-и Индонезия аз соли 1972 оғоз шуда, дар ин давра аз сабабҳои вазъи ноустувори сиёсати иқтисодии давлат пурра амалӣ карда нашуданд. Аз ин рӯ, рушди минтақаҳои озоди иқтисодии Индонезия аз соли 1988 баъд аз баста шудани созишнома оид ба МОИ байни давлатҳои сегонаи минтақа, яъне Сингапур, Малайзия ва Индонезия ғоз гардидааст. Соли 1996 дар доираи Созишномаи сегона минтақаҳои озоди иқтисодии нав дар иёлоти Малайзия (3-то) ва Индонезия (6-то) ташкил карда шуданд. Борои васеъшавии масоҳати умумии минтақаҳои озоди иқтисодии давлатҳои сегона Минтақаи Рушди Ҷануб (минбаъд-МРҶ) номгузорӣ шуд. МРҶ дар умум 334 ҳазор км² ҳудуд ва 35 миллион нафар аҳолиро фаро мегирад [13]. Ҳадафи Минтақаи Рушди Ҷануб густариш ва таҳкими робитаҳои мутақобилаи иқтисодии се кишвар гардид. Бо мақсади ҳамгирии самти иқтисодӣ МОИ-и наздисарҳадиро ташкил намуданд, ки қаламрави минтақаҳои наздисарҳадии 3 кишварро фаро гирифта, барои хавасмандгардонии рушди иқтисодӣ, сиёсати имтиёзнок, субсидияҳои молиявии давлатӣ, бахши тиҷорати хусусӣ ва таъмини инфрасохтори муносиб барои амалӣ намудани ҳадафҳои дарозмуддати макроиқтисодӣ мусоидати ҳамачиҳата намудааст.

Дар умум Минтақаи Рушди Ҷануб як намунаи хуби минтақаи наздисарҳадӣ мебошад, ки барои баланд бардоштани рақобатпазирии иқтисодии минтақаҳои иштироккунанда тавассути истифодаи афзалиятҳои муқоисавӣ ва дар минтақаи хуби ҷуғрофӣ ҷой гирифтани нишондоди баланди иқтисодиро доро мебошанд. Натиҷаҳои воқеӣ дар соҳаҳои рушди инфрасохтор, ҷалби сармояи мустақими хориҷӣ ва таъсиси ҷойҳои нави корӣ ба даст овардаанд. МРҶ васеъ шуда давлатҳои дигари аъзои Асотсиатсияи давлатҳои Осиёи Ҷануби Шарқӣ (АСЕАН) ба он дохил гардидаанд [11].

МОИ яке аз моделҳои асосии иқтисодии интиҳоб намудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Индонезия ба ҳисоб меравад, ки онҳо бо мақсади сиёсати саноатикунии босуръати кишвар, амалишавии лоиҳо ва рақобатпазирӣ дар бозори ҷаҳонӣ ва дохилӣ аз тарафи давлат ташкил карда шудааст. Ҳукумати Индонезия МОИ-и худро дар минтақаҳои мухталифи кишвар таъсис дода, бо мақсади ҷалби сармояи мустақими хориҷӣ, рушди соҳаҳои афзалиятноки саноат, таъсиси ҷойҳои нави корӣ ва ба воситаи он омодакардани кадрҳои баландихтисос, рушди соҳаҳои ба содирот нигаронидашуда ва инноватсионии истехсолӣ фаъолияти онҳоро ба роҳ мондааст.

Бояд қайд кард, ки асоси маҳсулоти МОИ-и Индонезияро чунин маҳсулотҳо ташкил медиҳанд: ИТ - (технологияи иттилоотӣ) 42%, дорусозӣ ва биотехнология - 24 %, электроника ва иттилооти муҳандисии шабакавӣ - 14 %. Дар ҳудуди МОИ зиёда аз 3 ҳазор корпоратсия ва 25 ҳазор филиалҳои ширкатҳои хориҷӣ ҷойгир шудаанд [14. С. 67]. Таҷрибаи коршиносон ва дастрасӣ ба Пойгоҳи нави технологӣ барои ҳалли самараноки вазифаҳо оид ба рушди стратегияи кишварҳои минтақа кӯмак мерасонад.

То соли 2019 дар Индонезия 12 минтақаҳои озоди иқтисодии махсус мавҷуд буданд ва дар ҳамин сол Президенти Индонезия Ҷоко Видодо дар кишвар 17 минтақаи озоди иқтисодии навро таъсис дод, ки 10-тои он дар соҳаи хизматрасонии сайёҳӣ ва 7-тои дигараш ба рушди соҳаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок, моҳидорӣ, истехсоли

молҳои дорои арзиши олӣ ва инчунин мошинсозиву электроника нигаронида шудааст. Дар Ҷумҳурии Индонезия айни замон 15 минтақаи махсуси иқтисодӣ мавҷуд аст.

МОИ-ии Индонезия ба намудҳои зерин тақсим мешаванд:

- ✓ минтақаҳои озоди тиҷоратӣ, гумрукӣ ва минтақаҳои транзитӣ барои ҷойгиркунии истеҳсолоти инноватсионӣ ва маҳсулоти ба содирот нигаронидашуда;
- ✓ минтақаҳои озоди бандарӣ оид ба сохтани киштиҳо, таъмири киштиҳо ва расонидани хизматрасонии логистикӣ;
- ✓ минтақаҳои озоди саноатӣ барои истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ;
- ✓ минтақаҳои озоди технологӣ барои гузаронидани тадқиқоти илмӣ ва амалӣ намудани лоиҳаҳо;
- ✓ минтақаҳои озоди сайёҳӣ [4].

Бояд қайд кард, ки асоси ҷалби сармояи мустақими хориҷӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба ҳисоб мераванд, ки таъмини ҳуқуқи сармоягузoronро кафолат медиҳад. Тибқи санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ фаъолияти МОИ бо қарори Ҳукумати Индонезия амалӣ карда мешаванд [3]. Санадҳои ҳуқуқӣ соли аз соли 2009 то соли 2012 "Дар бораи минтақаҳои махсуси иқтисодӣ", "Дар бораи ташкили фаъолияти МОИ Индонезия", ки фаъолияти МОИ-ро дар Индонезия ба танзим мебарорад қабул карда шудаанд. Вазифаҳои идоракунии маъмурии МОИ аз ҷониби мақомоти давлатӣ Шӯрои миллии МОИ дар якҷоягӣ бо идораҳои минтақавии дахлдор амалӣ карда мешаванд.

Бо қарори охири Ҳукумати Ҷумҳурии Индонезия аз 10 декабри соли 2019 таҳти №84, минтақаи Ликупанг дар музофоти Сулавеси Шимолӣ ба рӯйхати минтақаҳои озоди иқтисодии махсуси Индонезия илова карда шуд. 6 январи соли 2020 Президенти Индонезия Ҷоко Видодо Қарори Ҳукуматро таҳти №1 аз соли 2020 дар бораи рушди минтақаҳои озоди иқтисодии махсус бо мақсади ҷалби сармоя дар ҳаҷми 50 миллиард доллари ИМА ба ин минтақаҳо дар даҳсолаи ояндаро ба имзо расонд. МОИ махсус дар музофоти Бантен, Суматри Шимолӣ, Сулавеси Марказӣ, Сулавеси Шимолӣ, дар ғарби Нуса Тенггара, дар шимоли Малукка, дар ҷануби Суматра ва дар шарқи Калимантан ҷойгиранд. МОИ барои рушди истеҳсолоти сарватҳои табиӣ, аз ҷумла нафтӯхимия, истеҳсоли пӯлод, коркарди боксит, истеҳсоли кимиё, коркарди ангишт ва истеҳсоли никел сохта шудаанд.

Дар Индонезия аввалин МОИ дар соли 2007 дар музофотҳои Батам, Бинтан ва Каримун Риау таъсис ёфтанд. Саноати киштисозӣ зиёда аз 150 ширкати резидентиро дар бар мегирад, ки дар соҳаи саноати электроника аз ҷумла, ширкатҳои байналмилалӣ резидентҳои Sanyo, Panasonic, Siemens, Philips ва Sony фаро мегирад.

Ҳукумати Индонезия дар МОИ бо мақсади ҷалби бештари сармоягузaron афзалиятҳои андозбандӣ, имтиёзҳои гумрукӣ ва дигар афзалиятҳоро пешниҳод намудааст. Андоз аз даромади корпоративӣ 22% буда, дар соли 2022 то 20% коҳиш дода шудааст. Ширкатҳое, ки даромади солонашон аз 50 миллиард рупияи индонезӣ камтар аст андоз аз даромад 50% кам карда мешавад. Ширкатҳои хурде, ки даромади солонашон на аз 4,8 миллиард рупияи индонезӣ камтар аст, андоз аз даромади корпоративӣ ба андозаи 0,5% ситонида мешавад. Андоз аз арзиши иловашуда 10% аст. Меъёрҳои андоз аз даромад аз 5% оғоз шуда, тадриҷан то 15%, 25% ва меъёри ҳадди охир то 30% афзоиш меёбад [2]. Илова ба андозҳо, ширкатҳо бояд дар нақшаҳои иҷтимоӣ, саломатӣ ва нафақаи кормандони худ саҳм гузоранд. Андоз аз даромади ширкатҳо бо ҷунин имтиёз муайян шудааст:

- Аз 100% даромад ба муҳлати аз 10 то 25 сол, барои сармоягузоре, ки зиёда аз 1 триллион рупияи индонезӣ сармоя дорад (68,32 миллион доллари ИМА);
- Аз 100% даромад ба муҳлати аз 5 то 15 сол барои сармоягузоре, ки аз 500 миллиард IDR (34,16 миллион доллари ИМА) то 1 триллион IDR (68,32 миллион доллар) сармоя дорад [6].

• Аз рӯи меъёри муайяннамудаи Вазорати молияи Индонезия ба муҳлати аз 5 то 15 сол барои сармоягузориҳои камтар аз 500 миллиард IDR (34,16 миллион доллари ИМА) сармоя доранд [5].

Афзалиятҳои андоз: 30% тахфиф аз андози даромад; суръатнокии тарифҳо (амортизатсия); озодкунии пардохт аз андоз барои сармоягузориҳои калон зиёда аз 60 миллион доллар дар давоми 5-10 сол аз оғози истеҳсоли тичоратӣ бо пардохти минбаъдаи онҳо дар ҳаҷми 50%; озод кардани ширкатҳо ва шахсони воқеие, ки дар МОИ фаъолият мекунанд, аз пардохти андоз аз арзиши иловашуда, андоз аз молҳои боарзиш ва бочҳо ҳангоми содироти молу хизматрасониҳои дар МОИ истеҳсолшуда.

Имтиёзҳои гумрукӣ: пурра озод кардан аз бочи воридотӣ барои ашёи хом, мавод ва чузъҳо, мошину таҷҳизот барои фаъолияти ширкатҳо дар МОИ барои 2 сол инчунин дар давоми 4 сол ҳангоми воридоти мошину таҷҳизот барои эҳтиётҳои истеҳсоли [17.C-123].

Дигар афзалиятҳо: тартиби соддакардашудаи бақайдгирии ширкатҳо (раванди бақайдгирии ширкатҳои хориҷӣ дар МОИ Индонезия барои 14 рӯз); тартиби соддакардашудаи бақайдгирии коргарони хориҷӣ; ҷой надоштани монеаҳои маъмурӣ; нархҳои пасти иҷора ва хариди замин дар МОИ; тартиби соддакардашудаи иҷозатномадихӣ, назорати муҳочират барои коргарони хориҷӣ; додани иҷозат барои сармоягузориҳои хориҷӣ оид ба бастанӣ шартномаҳои дарозмуддати иҷораи қитъаҳои замин (то 75 сол) ва иҷрои корҳои сохтмонӣ дар онҳо; барои сармоягузориҳои хориҷӣ додани ҳукуқи моликият ва иҷозатномаи истиқомати доимӣ дар Индонезия [1.C-5-10].

Дар рушди МОИ-и Индонезия афзалиятҳои андозбандӣ дар асоси санадҳои меъёрии ҳукуқии қабулшуда аз қабилӣ қонун "Дар бораи танзими фаъолияти минтақаҳои махсуси иқтисодӣ" (аз соли 2012) амалӣ карда мешаванд. Бо мақсади татбиқи қонуни мазкур дар Индонезия "Шӯрои милли оид ба танзими МОИ-и Индонезия" ташкил карда шудааст. Шӯрои мазкур ниҳоди давлатӣ буда, фаъолияти идоракунии МОИ – ро пеш мебарад [8].

Бояд қайд, ки барои ба танзим овардани минтақаҳои озод Ҳукумати Индонезия Шӯрои миллии МОИ-ро ташкил додааст. Роҳбари Шӯрои миллии МОИ дар сатҳи ҷумҳурӣ, вазорат ва вилоят аз тарафи Ҳукумат аз ҷониби вазири иқтисодии кишвар таъин карда мешавад. Шӯрои миллии МОИ дар музофотҳо намояндагҳои худро дорад.

Шӯрои миллии МОИ вазифаҳои зеринро иҷро менамояд:

- Дар минтақаи озод оид ба додани иҷозатнома қарор қабул ва иҷозат медиҳад, инчунин барои тасдиқи минбаъда ба Президент ва Ҳукумат пешниҳод менамояд;
- Барои танзими фаъолияти минтақаҳои озоди иқтисодӣ заминаи меъёрию ҳуқуқиро омода менамояд ва ҳамчунин бо палатаҳои парламент ҳамкорӣ мекунад.
- Оид ба дастгирии техникаӣ ва иттилоотикунории шаҳрвандони дохилию хориҷӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодӣ, тадбирҳо андешида бо мақомоти ҳокимияти минтақавӣ ҳамкорӣ менамояд [7].

Бо фармони Ҳукумати Индонезия оид ба додани ҳудуд дар МОИ тибқи меъёрҳои муқарраршуда қарор таҳия гардида аз ҷониби Шӯрои милли назорат карда мешавад. Барои идоракунии минтақаи озоди иқтисодӣ дар тобеияти Шӯрои Миллӣ ширкатҳои идоракунанда таъсис дода шудаанд.

Вазифаҳои асосии ширкат ба резидентҳо додани шаҳодатномаи бақайдгирӣ, литсензия барои намудҳои алоҳидаи фаъолият дар минтақаи озоди иқтисодӣ ва инчунин ҳисобот оид ба фаъолият дар шӯбаҳои ҳудудии Шӯрои милли таҳия намуда, ба мақомоти гумрук ва андоз дар бораи бақайдгирии резидентҳо ҳисобот медиҳад. Иҷозатномаҳо ва литсензияҳо дар доираи расмиёти "равзанаи ягона" сурат мегирад.

Резидентҳо дар минтақаи озоди иқтисодӣ иборат аз:

- корхонаҳои давлатӣ;
- ташкилоти тичоратӣ ва ҳуқуқӣ;

- корхонаҳои муштарак ва корпоратсияҳои трансмиллӣ [2].

Тибқи қонунгузории амалкунанда, барои ҷалби сармоягузoron дар МОИ, ин пеш аз ҳама, таъмини ҳуқуқҳои дарозмуддати истифодаи замин мебошад, ки ширкатҳо метавонанд заминро ба муддати 30 сол ба иҷора гиранд ва иҷораҳо ду маротиба барои 10 сол тамдид ва пешниҳод карда мешаванд. Дар доираи салоҳият ва ташаббусҳои нави Президенти Индонезия ва Ҳукумати кишвар оид ба рушди МОИ ин муҳлатҳо аз 15 то 50-сол зиёд карда мешаванд [8]. Соли 2015 ширкати идоракунии “Идораи савдои минтақаи озоди иқтисодии Батам (Batam Authority Zone Trade Trade Authority) минбаъд - BIFZA - тавонист сармоягузории хориҷиро ба маблағи беш аз 8 миллиард доллар барои рушди киштисозӣ ва таъмири киштиҳо дар минтақаи озоди тичоратӣ ҷалб намояд. Афзоиши соҳа вилояти Батамро ба бузургтарин маркази киштисозии кишвар табдил дод, ки ҳоло беш аз 160 ширкати киштисозӣ дар ин вилоят фаъолият мекунанд [10].

Мавриди зикр аст, ки дар асоси санади ҳуқуқии сегона 70% сармоягузoron дар вилояти Батам ширкатҳои сингапурӣ фаъолият мекунанд. Минтақаҳои озоди тичоратии Батам, Бинтам ва Каримун низ ба платформаи рушди саноати электроника табдил ёфтааст. Талаботи афзоианда ба электроника дар байни истеъмолкунандагони осӣёй барои сармоягузoronи хориҷӣ хеле ҷолиб аст. Дар байни ширкатҳои, ки BIFZA ҷалб кардааст, ширкатҳои бузурги фаромиллӣ ба монанди Sanyo, Panasonic, Siemens, Philips ва Sony ҷой доранд.

Муваффақияти баҳши электроника дар наздикии он ба Сингапур, инчунин интиқоли бомуваффақияти технология тавассути ҳамкорӣ бо шарикони хориҷӣ, таъмини дастрасӣ ба таҷҳизоти навтарин ва таҷрибаи онҳо дар ин соҳа мебошад. Дар рушди минтақаи озоди иқтисодии Индонезия *санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба МОИ, Шӯрои миллӣи МОИ, имтиёз ва андозбандӣ* нақши асосиро бозиданд.

Хулоса

Омӯзиш ва таҳлили таҷрибаи кишварҳои пешрафтаи Осӣёи Ҷанубу Шарқӣ, аз ҷумла Индонезия барои Тоҷикистон муҳим мебошад. Зеро фароҳам овардани имкониятҳои васеъ ва шароити мусоид барои рушди ҳамкориҳои дуҷониба ва бисёрҷониба бо Индонезия ва кишварҳои минтақа мусоидат мекунад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади рушди иқтисодиёт ва ҷалби саромояи дохилию хориҷӣ дар қаламрави кишвар аз 5 марти соли 2008 ҷаҳор МОИ ташкил карда буд, ки аз рӯйи ҷунин шаклҳо фаъолият мебаранд: МОИ “Суғд” - саноатӣ-инноватсионӣ дорои 24 субъект (20-то истеҳсолӣ, 4-то хизматрасонӣ), “Данғара”- истеҳсолӣ-инноватсионӣ дорои 27 субъект (21-то истеҳсолӣ, 6-то хизматрасонӣ), “Панҷ”-комплексӣ дорои 17 субъект (13-то истеҳсолӣ, 4-то хизматрасонӣ), “Ишкошим”- истеҳсолӣ-тиҷоратӣ дорои 3 субъект (1-то истеҳсолӣ, 2-то хизматрасонӣ) ва соли 2019 МОИ “Кӯлоб” таъсис дода шудааст, ки шакли фаъолиятҳои истеҳсолӣ буда, дорои 1 субъект мебошад [18].

Қайд кардан ба маврид аст, ки дар роҳи расидан ба ҳадафи ҷаҳоруми миллӣ - саноатикунони босуръати кишвар нақши МОИ назаррас мебошад. Зеро, дар МОИ-и Тоҷикистон бо истифодаи самараноки иқтидорҳои истеҳсолӣ, ашёи хоми ватанӣ ва қувваи корӣ баҳри рушди иқтисоди миллӣ ва афзун гардидани номгӯйи маҳсулоти ватанӣ ва ҳаҷми содироти он шароити мусоид фароҳам оварда шудааст.

Дар марҳалаи имрӯзаи пешрафт ва ҷаҳонишавии муносибатҳои иқтисодии ҷаҳонӣ фаъолияти МОИ ба рушди иқтисодиёти кишвар бештар имконият фароҳам оварда, асосан ба ҳалли масъалаҳои бунёдии иқтисодӣ, татбиқи барномаҳои саноатикунонӣ ва лоиҳаҳои стратегӣ водор мекунад. МОИ баҳри боз ҳам беҳтар намудани шароити қору истеҳсолот, рушди нишондиҳандаҳои истеҳсолӣ, татбиқи лоиҳаҳои инноватсионӣ, афзун намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти ватанӣ ва ба содирот нигаронидани он фаъолият мебаранд.

Бо мақсади рушди ҳамкорихои тичоратию иқтисодӣ ва сармоягузори Тоҷикистону Индонезия ва истифодаи таҷрибаи минтақаи озои иқтисодии Индонезия чунин пешниҳодҳо ба манфиати рушди иқтисодиёти кишваранд:

1. Бо мақсади амалӣ намудани стратегияи ҳадафи чоруми босуръати саноаткунони кишвар пешниҳод мегардад, ки терминали фурудгоҳи боркашонии ҳавоии Индонезия дар минтақаи озои иқтисодии кишвар ҷалб карда шавад. Аз фурудгоҳи байналмилалии “Душанбе” ба фурудгоҳи байналмилалии “Сукарно Хатта” тақрибан 15 соату 35 дақиқа буда, масофаи 6315 километрро фаро мегиранд.

Масалан, дар асоси нақшаи 10-солаи рушд ва барномаҳои модернизатсионии босуръат Ҳукумати Ҷумҳурии Ўзбекистон фурудгоҳи Навоиירו дар соли 2009 ба ширкати нақлиёти боркашонии кореягии [Korean Air Cargo](#) ба иҷора дод. Ширкати [Korean Air Cargo](#) идораи онро ба уҳда гирифта навсозии онро суръат бахшид. Баъд аз ба анҷом расайдани сохтмони он бузургтарин терминали боркашонии ҳавоӣ дар Осиёи Марказӣ ба шумор меравад. Терминали фурудгоҳи боркашонии ҳавоии Индонезия барои боз ҳам фароҳам овардани ҳамкорихои мутақобилаи иқтисодӣ, тичоратӣ ва сармоягузори Тоҷикистону Индонезия мусоидат хоҳад кард. Ин пешниҳод дар ҳалли масъалаи сохтмони анборҳои бузург ва таъминоти логистикӣ дар МОИ Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд, ки Тоҷикистон дар оянда метавонад ба бозорҳои минтақаи ОҚШ молу маҳсулоти кишварҳои ИДМ ва ИА сорид намояд ва ба бозорҳои минтақаи ОМ, ИДМ ва ИА молу маҳсулоти кишварҳои ОҚШ –ро ворид намояд;

2. Оид ба истифодаи таҷрибаи Индонезия дар мавриди минтақаҳои озои дар шароити Тоҷикистон чунин иқдомҳо заруранд: истифодаи таҷрибаи афзалиятҳои андоз, имтиёзҳои гумрукӣ ва дигар афзалиятҳо дар МОИ Индонезия, ки мавриди амал қарор доранд;

3. Вазорати иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои пешбурди минтақаҳои озои иқтисодӣ масъул аст ва таъсиси Шӯрои миллӣ ва ширкатҳои идоракунанда барои рушди минтақаҳои озои Тоҷикистон аз таҷрибаи МОИ-и Индонезия истифода бурда, ҳамкорихо байни минтақаҳои озои кишварҳои ташкил намоянд;

4. Истифодаи таҷрибаи Созишномаи сегонаи Сингапур, Малайзия ва Индонезия ва амалигардонии таҷрибаи онҳо барои кишварҳои Осиёи Марказӣ ва ноҳияҳои наздисарҳадии кишварҳои ОМ мубрам ва саривақтӣ мебошад.

АДАБИЁТ:

1. А.Н. Андреев, М.М. Бухарова, Л.В. Данилов, В.И. Зверков, Е.А. Кашинова, Е.И. Кравченко, М.А. Лабудин, М.А. Махаева, А.В. Телеба, А.Г. Шипугин, А.В. Шпиленко Бизнес-навигатор по особым экономическим зонам России, 2020. Выпуск 4/ Ассоциация развития кластеров и технопарков России. - Москва: АКИТ РФ, 2020. – 203 с.

2. Ведение бизнеса в Индонезии [Манбаи электронӣ] <https://www.kreston.com/ru/doing-business-in/indonesia/> (санаи муроҷиат: 18.08.2022)

3. Data economic intelligence kazakhstan dan tajikistan tahun 2020 [Манбаи электронӣ] <https://kem.lu.go.id/download/11npdgvbc3nldhmvtglzdhmvsw1wb3j0yw50jtiwsw5mb3jtyxrbp24vqwxssxrlbxmvtufss0vujtiwsu5uruxmsudftlqlmjblqvpbs0htvfojtiwrefojtiwvefksutju1rbtiuymdiwmkucgrm> (санаи муроҷиат 19.08.2021)

4. Digital Market Overview: Indonesia –[Манбаи электронӣ] https://ww3.frost.com/files/3115/2878/4354/Digital_Market_Overview_FCO_Indonesia_25May18.pdf

5. Indonesia Launches Special Economic Zone Rules – [Манбаи электронӣ] <https://theinsiderstories.com/indonesia-launches-special-economic-zone-rules/>

6. Indonesia launches three economic zones, eyes \$10.5 billion investment –[Манбаи электронӣ] <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/indonesia-launches-three-economic-zones-eyes-105-billion-investment>

7. Indonesia launches three economic zones, eyes \$7.7 bln investment –[Манбаи электронӣ] <https://www.reuters.com/article/indonesia-economy-investment/indonesia-launches-three-economic-zones-eyes-77-bln-investment-idUSL3N21J19I>
8. Indonesia’s Growing Special Economic Zones – Opportunities and Challenges [Манбаи электронӣ] -<https://www.aseanbriefing.com/news/indonesias-growing-special-economic-zones-opportunities-and-challenges/>
9. Indonesia’s Growing Special Economic Zones Present Opportunities, Challenges [Манбаи электронӣ] <https://www.Gpminstitute.com/publications-resources/Global-Payroll-Magazine/february-2016issue/asia-briefing-indonesia-s-growing-special-economic-zones-present-opportunities-challenges> (санаи мурочиат 21.08.2021)
10. Indonesia’s Growing Special Economic Zones–Opportunities and Challenges [Манбаи электронӣ] <https://www.aseanbriefing.com/news/indonesias-growing-special-economic-zones-opportunities-and-challenges/>
11. Market Report –[Манбаи электронӣ] https://www.s-gem.com/sites/default/files/publication/free-form/market_report_-_ict_indonesia.pdf
12. Place-based policies in Indonesia: a critical review –[Манбаи электронӣ] <http://documents.worldbank.org/curated/en/376361571412939496/pdf/Place-Based-Policies-in-Indonesia-A-Critical-Review.pdf>
13. Report for Selected Countries and Subjects. 28 феввали соли 2021.
14. Tan Yu Hui, R. Singapore’s Untapped Hinterlands: Opportunities and Obstacles? Monetary Authority of Singapore / R. Tan Yu Hui. – Putrajaya Singapore, 2013. [Манбаи электронӣ] URL:<https://www.dvfu.ru/en/apr-magazine/issues/2016-1-2/2016-1-2-article2/> (санаи мурочиат 29.03.2022).
15. Костюнина, Г. М. Регулирование трудовых отношений в свободных экономических зонах развивающихся стран // Труд за рубежом. –2009. – № 1. – С. 67–79.
16. Натиҷаҳои барӯйхатгирии миллии аҳоли дар соли 2020 дар вебсайти расмии Агентии марказии омили Ҷумҳурии Индонезия Hasil Sensus Penduduk 2020 (индон.) (PDF). BPS Republik Indonesia.
17. Сомонаи расмии МИИ - Ҷумҳурии Тоҷикистон // info@fez.tj. (санаи мурочиат: 19.08.2021).
18. Фурщик М. А., Шутова А. В., Прозоров М. С., Савельев А. В., Горячева М. А. Особые экономические зоны: опыт и перспективы/Фурщик М. А., Шутова А. В. М.: ИД «Медиа Инфо Групп», 2014 — 212 с С-123
19. Шарифзода М. Ҳомидҷон М, Минтақаи озоди иқтисодии “суғд” ва нақши он дар саноатикунонии босуръати кишвар [Манбаи электронӣ] <https://cyberleninka.ru/article/n/minta-ai-ozodi-i-tisodii-sugd-va-na-shi-on-dar-sanoatikunonii-bosurati-kishvar> (санаи мурочиат: 18.08.2021)

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ СВОБОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗОНЫ В ИНДОНЕЗИИ

СОХИБИ БАХРУЛО,

научный сотрудник отдела Юго-Восточной Азии, Института изучения проблем стран Азии и Европы Национальной Академии наук Таджикистана 734025, Таджикистан, г. Душанбе, пр. Рудаки 33; тел.: (+992) 917-82-02-02; e-mail: sohibbahrulo@gmail.com

В данной статье рассматриваются важные аспекты развития свободных экономических зон Республики Индонезии. Правительство Индонезия уделяло большое внимание развитию свободных экономических зон и пользовалось налогообложение и Регулирующий совет, сегодня благодаря этому обеспечивается быстрая индустриализация страны. Большую роль сыграло и трехстороннее Соглашение Сингапура, Малайзии и Индонезии о свободных экономических зонах. Авторы сделали несколько предложений в результате изучения развития свободных экономических зон в

Индонезии. Анализ и изучение развития развивающихся стран, в том числе Индонезии, будет способствовать развитию долгосрочного сотрудничества между Республикой Таджикистан и Республикой Индонезия.

Ключевые слова: *Свободные экономические зоны, Индонезия, экономика, Национальный совет, предложение, развитие сотрудничества.*

FACTORS OF DEVELOPMENT AND EFFICIENCY OF THE FREE TRADE ZONE IN INDONESIA

SOHIBI BAHRULO,

Research Fellow, Department of Southeast Asia of Institute of studying of the Issues of Asian and European countries, National Academy of Sciences of Tajikistan 734025, Tajikistan, Dushanbe city, Rudaki ave. 33; tel.: (+992) 917820202; e-mail: sohibbahrulo@gmail.com

This article discusses important aspects of the development of free economic zones of the Republic of Indonesia. The Indonesian government paid great attention to the development of free economic zones and enjoyed taxation and the Regulatory Council, today thanks to this, the rapid industrialization of the country is ensured. The tripartite agreement between Singapore, Malaysia and Indonesia on free economic zones also played an important role. The author made several suggestions as a result of studying the development of free economic zones in Indonesia. Analysis and study of the development of developing countries, including Indonesia, will contribute to the development of long-term cooperation between the Republic of Tajikistan and the Republic of Indonesia.

Keywords: *Free economic zones, Indonesia, economy, National Council, proposal, development of cooperation.*